

Op een heel ander, teender punt, zij di-
maal al uw aandacht aantrokken.

Geest naar heiligheid.
Zoo is het bij al Gods kinderen, en een kind
van God, dat dien brandenden dorst niet gekend
had, ware eenvoudig ondenkbaar. Er is zeer
zeker graadverschil. Bij den één zal die dorst
sterker, bij den ander zwakker gesproken heb-
ben. Maar zonder dien dorst te kennen, is geen
hunner.

Elk kind van God heeft het verpletterend
woord des Almachtigen in zijn ziel voelen dreu-
nen: *Zijt heilig, want Ik ben heilig*. En ook
elk kind van God heeft het oogenblik gekend,
waarop diep in zijn ziel het *Amen* op dat woord
zijns Gods weerklonk, en een stem in zijn bin-
nenste sprak: *Ja, heilig, o, mijn God, mocht
ook ik dat voor u aangezicht worden!*

En nu zeggen we alteminst, dat ook daarom
niet na en dan, in oogenblikken van geestelijke
opgewektheid, of na vernieuwde droeve ervaring
van zonde, het heimwee naar die heerlijkheid zijn
ziel verteerde.

Maar wat we staande houden is, dat zelfs de
allerheiligsten in dit leven dagen, zoo niet weken
dooorkruipen kunnen, zonder dat de dorst naar
die hooge, heerlijkheid ook maar één
oogenblik hun ziel heeft gekweld; dat ze samen
uren lang over die heerlijkheid spreken en rede-
neeren kunnen, zonder dat het *geen* van die
heiligheid de wonden van hun hart doet bloeden;
ja, dat ze dat: *Ik ben heilig, zoo weet gij
heilig*, zelfs na gebed, in Gods Woord lezen
kunnen, zonder dat het zwakste rood der schaamte
over eigen onheiligheid zich op het gelaat hun-
ner zelf afteekent.

Dan slaapt de ziel. Dan is de ziel versuft.
Dan is het leven der ziel tijdelijk verzwoegen
in onaanmoedigheid.

Dan is het of de roepstem tot heiligheid hun
niet aangaat.
Ze laat de ziel koud.

Dat hierin nu, hoe wonderspreukig het schijnt,
ten deele *genaue* ligt, overmits onze kranke ziel
onder de eendeloze spanning van dien drang naar
heiligheid eenvoudige bewijzen, en voor den gang
des gewonen levens ongeschikt zou worden, kan
hier niet verder worden uitgewerkt.

Doch dit heeft ook niet.
Immers vast staat, dat die drang naar heiligh-
heid minstens vertoondigd op ons werken kon,
zonder het perk onzer menselijke zielskracht te
overschrijden.

We wilden op iets anders komen.
Wat de ziel door den dorst naar het heilige
zoo verkeerdelijk afstompt is, de *geestelijke te-
leurstelling*.

Elk kind van God heeft het op zijn manier
beproefd, heeft de ure gekend, dat hij waakte,
streed en bad, en heeft de worsteling onder-
nomen, om zijn zonde niet maar los te laten, maar
een leven te beginnen, dat den glans vertoont
van het heiligste goud. En dat niet voor der men-
schen oog, maar voor het aangezicht des Heeren.

Doch onveranderlijk sloeg dit tegen. De toe-
leg mislukte altijd. Kleine overwinningen mochten
bitterder nederlaag, en ten slotte kwam
hunner tot de bittere teleurstelling, dat *heilig*
voor Gods oog" reeds hier op aarde te zijn,
niet kan, ja, dat het zelfs uiterst gevaarlijk is,
het zich in te beelden, dat het wel kan, overmits
ge dan een prooi wordt van zelfbedrog, of
wel, wat nog gevaarlijker is, die heiligheid Gods
inkort, imperkt, besnoeit, en naar de laagte van
un menselijke afmetingen neertrekt.

Die *bittere teleurstelling* nu werkt op de ziel
verdoovend. Ze geeft het dan op. Ze begint het
indenden van Gods heiligheden te schuwen.
Baten kan het toch niet. En zoo licht wordt dan
het zondige resultaat, dat men zich bij zijn half-
zondig, half-Christelijk leven neerlegt, en denken
gaat, dat een hooger zielsbestaan niet voor ons
is weggelegd.

Dit nu is uw geestelijke val, en uit dien val
kunt ge u niet oprichten dan door den zoon van
het vleesch uws Heilands aan te grijpen.
Want weet het toch: Uw strijd is niet met
vleesch en bloed, maar met de geestelijke boos-
heden in de lucht. Uw strijd is niet een per-
soonlijke worsteling van uzelven alleen, maar
een worsteling van al Gods kinderen saam tegen
aller zielezand, en in dien strijd is er geen
zegepraal dan in uw Hoofd en Heiland.

De menigte gaat nu eenmaal in tweeën uiteen:
in kinderen der wereld en in kinderen Gods.
En nu staat ook voor Gods kinderen de heiligh-
heid huns Gods wel duizelingwekkend hoog
boven hen, en of ze er al naar reiken, haar
grijpen kunnen ze niet.
Maar toch vormen die kinderen Gods, al te
zaam, in de wereld een macht die tegenstand
biedt, die vordert, die voortkomt. De weg
waar hun heerscher langa trekt gaat niet meer
naar beneden, maar naar boven, en klimt op
naar de bergen van Gods heiligheid. En allen
vooruit op dien weg is de Overste Voleinder
en Leidman huns geloofs, Christus Jezus.

Hij is er.
Hij heeft de bresse geslagen.
Hij is door die bresse doorgedrongen.
En terwijl wij eerst uit de verte naderen, of
we hem volgen mochten, klinkt ons uit zijn mond
reeds over de toppen der bergen de kreet van
zegepraal tegen: *roepen: Ik ben er, ik ben
doorgebroken, ik heb de wereld overwonnen!*
dringt door tot aller hart.

Meer nog. In dien triomf staat Jezus niet
meer alleen, maar reeds staan om hem de toppen
der bergen volgestaan met de heerschers van
gezindheden, die door den dood hem nagin-
gen, en nu in vlekkeloos heiligheid met hem
jubelen.

Ja, zelfs aan deze zijde van de poorte des
doods, hoort ge uit de verte vergetende
vromen het heilig, heilig zingen, zoals de invloed
des Geestes van Jezus hen gereinigd, geestelijk
gesteekt en tot wonderse triomfen bekwaamd
heeft.

En nu is het voor u maar de vraag, of ook
gij in die kronkelende menscheit, die langs
dat bergpad zich voortbeweegt, niet optrekt; of
ge van het korpse, of ge van het heilige Lichaam
zijt, met die heerscher van Jezus lotgenooten,
haar heilige banier toewijvend, en met een liefde
die sterker is dan de dood aan haar Veldheer
verbonden.

Want dit is in onzen Veldheer het wonderde,
dat hij niet slechts roept uit de verte, en zijn
bevelen door een signaal doet weerklinken, maar
dat hij tot in de achterhoede toe met zijn
Geest doordringt, aller leven met zijn leven
bezielt, en elk medestrijder tot een held
maakt, als maar de liefde der ziel hem innig,
warm en teeder aan Jezus mag verbinden.

Dan heeft dat hooploos pogen, om op uzelf,
om op eigen gelegenheid, om door eigen in-
spanning liefde te worden uit, en in plaats hier-
van treedt slechts één aandrif: Den band met
Jezus inniger te maken. Vaster zich aan Jezus
aan te sluiten. Gestadiger met de gedachte
aan Jezus bezielt te zijn. Klaarder en voller

in de gemeenschap met Jezus in te leven. Weg
te nemen al wat het invloeden in uw ziel van
de krachten uit Jezus verhinderen kon. En steeds
minder de geestelijk-elektische gemeenschap tus-
schen het hart van Jezus en uw eigen hart te
doen verbreken.

Dan maakt de *hooploosheid* van weleer plaats
voor *geloofsvrede*. De kracht uit Jezus gaat
werken. We voelen ons door een onzichtbare
opgetild, waar we zelf niet vooruit konden. En
onze bittere teleurstelling wordt door moedge-
vende zielservaring vervangen, nu het oog zich
niet meer dof staart op een onbeklimbare steile
van Gods heiligheden, maar vonken glinsteren
doet bij het zien op hem, die niet nog moet
overwinnen, maar *overwonnen* heeft, en nu rug-
waarts zijn bezielende liefde laat uitgaan, om
al wie zijt is, naar zich toe te trekken, en te
doen deelen in zijn heiligen triomf.

Buiten Jezus is wat God zegt: *Zijt heilig
want Ik ben heilig* een verschrinking.
Met Jezus wordt het een zalige toezegging en
onbetwistelijke belofte.

En daarom ligt al het mysterie van des Chris-
ten's kracht ten leven eeniglijk in de teederheid
waarmee ge aan Jezus kleef, of in de lauwheid
waarmee ge zijn liefde ontheiligt.

Register op E Voto.

Het Register op *E Voto* is bijna afge-
drukt, en zal terstond als het gereed is,
worden toegezonden aan een ieder, die de
verschuldigde gelden inzond.

Amsterdam, 8 Oct. 1897.

Vrije Universiteit.

Vreeze was gekoesterd, dat althans de
Juridische faculteit der Vrije Universiteit ge-
vaar liep, en zie, juist nu meldde zich voor
deze faculteit een grooter aantal studenten
aan, dan ooit.

Ook het gelicete getal ingeschrevenen aan
de Vrije Universiteit haalde op één na
weer het hoogste cijfer, dat ze ooit ge-
haald had.

De geheele kring wordt thans gevormd
door 115 studenten; voorwaar geen onbe-
druddend getal.

Dit toont wel dat ons Gereformeerde volk
waarlijk niet enkel rekt met de uitwen-
dige gegevens.

Wie ons tegenstaat, zegt natuurlijk: o,
Die Vrije Universiteit heeft de professorale
tering reeds. In ste van toe te nemen,
slonk het aantal hoogleraren. Ze gaat
achteruit in ste van vooruit!

Dat is de taal van wie een hymne der
zelfverdoening zou zingen op haar graf.
Maar ons volk denkt er anders over.
Het weet zeer wel, dat onze Stichting
uit haar beginsel leeft, en dat de enige
vraag die over haar toekomst beslist deze
is, of ze niet alleen aan haar beginsel ge-
trouw blijft, maar ook actie van haar be-
ginsel, in vrucht van studie, doet uitgaan;

wil men, of de uitkomst het vertrouwen
bevestigt, dat ze metterdaad een eigen weten-
schappelijk inzicht vertegenwoordigt, en dit
naar vaste methode alleens klaarder voor
zijn kring en ook voor anderen ontalut-
ten kan.

Is toch *dit* doel eenmaal bereikt, en daar-
door de wetenschappelijke positie één deude-
lijk genomen, en door heel een kring van leer-
lingen in zich opgenomen, dan zal vanzelf uit
dien kring een groep van mannen voortkomen,
die alleens gereed en in staat is, om dit
wetenschappelijk inzicht op de onderscheidene
vakken van studie toe te passen. En de ure
is dan ook komende, dat men niet met een
lantarenje naar mannen voor de *katheders*,
maar met beschamende verlegenheid over
gebrek aan middelen naar *katheders* voor
de *mannen* zal zoeken.

Onder dit oogpunt was het een goede greep
van Prof. Wolterjier oek ditmaal de lessen
te openen met een diepgrijpend betoog over
de verhouding tusschen *het leven en de
wetenschap*.

Vooraf voor de pas aangekomen studenten
uiteraard een veel te zwaar stuk. Zelfs
zoo het niet te verwonderen zijn geweest,
zoo meer dan één bij het hooren van deze
academische taal zich had afgevraagd, of
hij er maar niet mede uit zou scheiden. Zoo
ver en hoog ging het over veler hoofd
heen.

Maar Prof. Wolterjier begreep blijkbaar,
dat ditmaal vooral een principieel stuk aan
de orde moest worden gesteld, omdat door
niets zoozeer als door zulk een principieel
betoog en de wetenschappelijke standaard
van ons onderzoek uitkomt, en de nood-
zakelijkheid van ons optreden gerechtvaar-
digd wordt.

En dat doel trof hij op uitnemende wijze,
mits hij zijn stuk uitgaaf.

Dat heeft hij dan ook gedaan, en alzoo
door het venster der academieraal tot de
wereld buiten onze universiteit gesproken.
Tot medestanders en tegenstanders.
Allen uitaodigend, om op het principieele
vraagstuk over de verhouding die tusschen
leven en wetenschap bestaat, in te gaan, en
het standpunt der Vrije Universiteit ten
deze klaar uiteen te zetten.

Hij deed dit in heldere taal, in bondig
betoog, in elken twijfel uitsluitende con-
clusie.

Tot een enkel, wel wat breed citaat
moeten we ons bepalen, dat tot lezing van
het geheel uitlokte. Tot lezing en tot
herlezing. Want metterdaad wie deze rede
goed gevat en in den wortel gegrepen
heeft, is zooveel verder.

Ons citaat nemen we op pag. 20.

Zoo vindt Gij, M. H., overal dezelfde ge-
dachte terug: wetenschap geeft leven, zoals
leven wetenschap geeft; beide ontspringen uit
dezelfde bron.

En zoo verstaat Gij ook de betekenis der
zonde voor de wetenschap, daar zij den mensch
van God verwijderd, scheidt van de bron van
licht en leven, en daardoor de oorzaak is van

duisternis en dood, terwijl omgekeerd de we-
dergeboorte, geboorte uit God, is vereniging
met God en in zooverre verlossing van zonde
en vernieuwing van leven en wetenschap.

Ik weet wel, M. H., dat onder hen die zich
tegenwoordig de mannen der wetenschap noe-
men, deze verklaring van het onbekende niet
geldt, dat men haar voor een theologische be-
spiegeling aanziet, die voor de wetenschap geene
waarde heeft, maar dat is voor ons niets vreemds:
de Logos was in de wereld en de wereld is
door Hem gemaakt en de wereld heeft Hem niet
gekend."

Maar juist omdat wij deze tegenstelling, die
den wortel van leven en weten raakt, kennen,
is de Vrije Universiteit op den grondslag der
Gereformeerde beginselen opgericht. En wilt
Gij, M. H., met eere hare discipelen zijn, houdt
dan steeds bij al uwe studies voor ogen, wat de
bron ligt van alle leven en wetenschap en
ga tot die bron, om daaruit het levende water
te putten. Het gaat niet om een veldaan om
een eisch des gemoeds, 't is ons niet te doen
om vroomheid plus wetenschap; wij willen leven
en wetenschap uit één bron, en die één bron
de Christus Gods, in wien alle schatten der wijs-
heid en der kennis verborgen zijn.

Of wij dan niet erkennen dat er wetenschap
is bij onze tegenstanders? Zeker, M. H., er-
kennen wij dat; in vielerlei opzicht is er bij hen
natuurlijk meer kennis, meer wetenschap dan bij
ons. Maar laat ons duidelijk zijn; *dit* is de
vraag, of de wetenschap voor hun eigen be-
wustzijn een organisch verband heeft en wortelt
in het leven en het leven in God, den levenden,
persoonlijken, den eenigen, waarachtigen
God. De wetenschap eischt kennis der bronnen,
maar ook haar eigen bron moet gekend worden,
zal men haar werkelijk bezitten, en die bron
wordt alleen gekend door het geloof. Uit God
door het Woord is alle creatuur. Waar nu het
leven uit Hem is en als zodanig gekend wordt,
daar is een verlangen, een zucht om alle ding,
elke verhouding te kennen, zoals die uit God
zijn en daarnaar te beoordeelen het fatielijk be-
staan onder de heerschappij der zonde en des
doods. Dat kan niet anders. Daarom bestrijden
wij elke dualistische opvatting van godsdienst
en wetenschap. Is God de levende, persoonlijke
God, niet slechts een denkbeeld van onzen
geest, dan betaamt het immers Hem te dienen,
zijne gedachten na te spreken, naar Zijnen wil
te vragen bij al ons denken en doen.

De tijd is nog niet zoover achter ons, dat die
eisch, naar men zou meenen, onder de mannen
der wetenschap vrij algemeen erkend werd. On-
der allerlei dwaling werd toch nog beleiden dat
uit God alle leven, alle weten, alle schoonheid
nederdaalt. 't Zou niet moeilijk zijn uit te wer-
ken van tal van middelen deperlijke mannen, uit
het begin en het midden der eeuw, plaatsen
bij te brengen, die dit schijnen aan te toonen.
Ik wil hier slechts een paar woorden aanhalen
uit de Encyclopaedie van den grooten philoloog
August Boeckh: *«Die Philosophie hat immer die
überwinnende Vernunft in der Natur und im
Geist auf ein gemeinsames Princip zurückzu-
führen gesucht, und die Idee der Gottheit ist
das höchste Problem aller Philosophie geblie-
ben... Die göttliche Weisheit ist die absolute
Erkenntnis der Wahrheit. Die Vernunft des
Menschen selbst ist göttlicher Natur.»*

Winckelmann, de vader van de archaeologie
der Kunst, verklaart: *«Die höchste Schönheit
ist in Gott.»*

Thans, helaas! schijnt men in de wetenschap-
pelijke wereld een zonderling te zijn, ja meer
dan dat, een oneerlijke of een misleide, wanneer
men de wetenschap nog in verband brengt met
God en zijn dienst.

En toch, M. H., is de tegenwoordige denk-
wijze een noodzakelijk gevolg van de periode
die voorafging.

Bij Boeckh stond, zoals hij zelf verklaart,
de filosofie boven het Christendom, en Win-
ckelmann was, naar Goethe zegt, een heiden,
vol antipathie tegen de Christelijke bijbel.
Hun god was de god van het rationalistisch
ongeloof, de groote onbekende, en zóó is het nog.
Het menscheit subject staat in het centrum
der wetenschap, naar zijn maatstaf wordt alles
gemeten. De mensch kent niet anders dan ver-
schijnselen, afhankelijk van zijn subjectief zijn;
de taal is een vinding van den mensch, of een
product van natuurlijke ontwikkeling, het recht
is een norm door hem gesteld, de natuur is de
reflex van het onbekende op den spiegel der
menscheit, het leven eene som van ver-
schijnselen. Met het geloof in den levenden,
persoonlijken God is ook het geloof in het leven,
in de natuur, in recht en zedelijkheid onderge-
gaan. En zoo moet het komen, eene innerlijke
noodzaakelijkheid leidde daartoe, dat de bron
van het levende water verlaten werd en men
zichzelven bakken maakte, gebroekte bakken,
die geen water houden.

Een objectieven grond verlangd het leven;
waar die ontbrekt is ook de wetenschap slechts
phantasie; haar voorwerp kan alleen zijn wat
blijft in midden der verandering, hare methode
kan alleen gegrond zijn op eene verwantschap
van den logos in de natuur en den mensche-
lijken logos, beide op elkander aangelegd.

Die objectieve grond nu, waar zal hij gevonden
worden? De wijsbegeerte der volken heeft in
stelsel na stelsel getracht hem te vinden waar hij
niet is. Geen stof en geen ruimte bevatten hem.
De afgrond zegt: hij is bij mij niet, en deze
zegt: hij is niet bij mij. Geen schittering van
goud en edele stenen, geen macht of eer heeft
oort den geest voldaan, die den laatste grond
der dingen zocht.

Allen de wijsheid Gods, van den levenden,
persoonlijken God, gaf aan alle ding zijn wezen,
stelde ze in orde, gewicht en maat, bepaalde
hunne eigenschappen en de wijze hunner wer-
king; zijne goddelijke gedachten alleen zijn de
immanente principelen, de kerngrond zowel als
de wezen grond der dingen, der bezielde en der
onbezielde. (Job. 28: 12-28).

Allen waar die objectieve grond is terugge-
vonden, komt ook de subjectieve grond tot zijn
recht. Want in de dwaling van het subjectivisme
is dit de sprank van waarheid, die ons leven
een menscheit leven, een wetenschap eene
menscheit wetenschap is, afgeleid, betrekkelijk,
onvolledig. Maar de thes van het menscheit
bewustzijn en de anti-theis van het objectieve
zijn, vinden hunne synthese in de Goddelijke
wijsheid, die beide in correlatie heeft gedacht
en geschapen, en in den mensch het licht van
rede en verstand doen schijnen, waardoor hij
licht in de schepping ziet.

Dit verband tusschen leven en wetenschap
geeft tevens voor beide het doel aan. Het doel
van alle kennen en weten is God zelf, zoals
Hij zich in zijn Zoon, Christus Jezus, den
Logos die van den begane bij God was, heeft
geopenbaard door de schepping en de herschepp-
ing en eens al openbaren in onbedekte heer-
lijkheid. Naarmate die kennis meer bereikt wordt,
is het leven krachtiger en rijker, en waar zij
eenmaal zal wezen een aanschouwen van aan-
gezicht tot aangezicht, daar zal het leven eeuwig
zijn.

Meer mogen we niet afschrijven. Maar
in dit ééne citaat schuilt de quintessens é-
thetisch, é-antithetisch.

En nu versta men ons wel.
Zoolang er aan de Vrije Universiteit ook
nog maar één hoogleraar was, die aldus
en 't veld der wetenschap overzag, en op
dat veld der wetenschap een pad wees, van
het pad dat door anderen betreden wordt
geheel verschillend, zou nochtans als weten-
schappelijke inrichting de Vrije Universiteit
volle reden van bestaan hebben en zich een
toekomst verzekerd zien.

De keer in zake Onderwijs.

II.

Het *kerkelijke* karakter eener school kan
in meer dan één zin worden verstaan, al
naar gelang men er mede bedoelt, een
mechanischen d.i. bloot *uiterlijken* of een
organischen band, d.i. een band die in het
leven zelf is ingeweven.

Hoe dicht ook om den hals van het
paard *mannen en teugels* bijeen liggen,
toch weet ieder dat de teugels *mechanisch*,
de manen *organisch* met het paard saam-
hangen. Vergissing is hier onmogelijk.

Zoo nu ook kan men tusschen kerk en
school een band leggen, die een geheel
werkzaam karakter draagt, en buiten
de gestalte, buiten het karakter, buiten het
wezen van het onderwijs omgaat.

Die mechanische band kan zijn *financieel*,
indien een kerk aan zekere school geldelij-
ken steun verleent. Hij kan zijn *administratief*,
indien de kerk het bestuur be-
noemt, of het bestuur aan de kerk reken-
plichtig is, of ook leden in kerkelijke qua-
liteit in het bestuur zitting hebben. Of ei-
delijk die band kan zijn *professioneel*,
bijaldien bepaald wordt, dat de bestuurs-
leden, het onderwijzend personeel, en de
schoolgaande kinderen behooren moeten
tot één bepaalde kerk.

Van heel anderen aard daarentegen is de
organische band tusschen school en
kerk. Immers een kerk treedt in de wereld
op met een *belijdenis*, en die belijdenis
houdt in, niet alleen een aanwijzing van
den weg der zaligheid, maar ook een
stel van grondbeginselen, waaruit een eigen
levens- en wereldbeschouwing voortvloeit.
En overmits nu een goede school en
deugdelijk schoolonderwijs eveneens be-
heerscht wordt door grondbeginselen en de
uitdrukking zijn moet op paedagogi-
sche terrein van een weldoordachte, goed
ineensluitende levens- en wereldbeschouwing,
trekt er dan alleen een organische band
tusschen school en kerk, indien de school
uitgaat van de door een bepaalde kerk
beleden grondbeginselen, en instrument is om
in te leiden in en op te voeden voor zulk
een levens- en wereldbeschouwing, als door
diezelfde kerk gehuldigd wordt.

Van dien organischen band moet de school
zich bewust worden in haar paedagogiek.
Die paedagogiek moet uit de grondbegins-
sels eener bepaalde kerk worden opgetrok-
ken, en met de levens- en wereldbeschou-
wing diezelfde kerk akkoord gaan.

Dit nu kan een tijdlang vanzelf loopen.
Bezielde leden eener kerk, die het leven
dezer kerk als in hun bloed ondragen,
kunnen op school zóó optreden, en in hun
schrijven over de school zich zóó uitlaten,
dat ze dit organisch verband tot hun recht
doen komen, *ook al hebben ze er nooit op-
zettelijk over nagedacht*.

Dat dit kan, en zelfs op breede schaal
werken kan, ziet men aan de ouderlijke
opvoeding. Een goed Calvinist voedt zijn
kinderen Calvinistisch op, zonder dat hij daar-
om in staat zou zijn, om u den samenhang
tusschen zijn stelsel van opvoeding en de
beginselen van het Calvinisme helder uiteen
te zetten.

Gelijk duizenden en nogmaals duizenden
ademhalen, zonder ooit zelfs over de orga-
nische werking der ademhaling te hebben
nagedacht, zoo ook laten duizenden bij
duizenden den invloed van het Calvinisme
in hun opvoeding gelden, zonder dat ze
oort aan de studie der zielkunde of aan
opvoedkunde hebben gedaan.

Dit alles drijft dan op de usantie, op de
traditie, op het voorbeeld van anderen,
en niet het minst op de doorwerking van
het geloof in eigen leven. En de uitkomst
toont dan ook, dat in echt Calvinistische ge-
zinnen de kinderen vanzelf Calvinistisch op-
groeie, terwijl de teleurstelling in de op-
voeding, waarover zoo menig vader of
moeder treurt, meestal daarin haar oorsprong
vindt, dat in hun eigen hart de slinger tus-
schen Calvinisme en Methodisme, zoo maar
niet tusschen Christus en de wereld nog
altoos op en neer slingerde; dat dit heen
bewoog om de usantie van niet-Gerefor-
meerden huize in te willigen; en dat alzoo
de eenheid van beginsel en belijdenis in
hun opvoeding ontbrak en zij er de stalen
veer van krom bogen.

Op gelijke wijze nu kan een school een
tijdlang op het instinct van de practijk drij-
ven. In de eerste aandrif, als een ieder die
zich aan zulk *schoolwezen* wijdt, dit doet
met opgewekte overtuiging; vooral zoolang
dit opoffering kost, en met smaad en achter-
zetting gepaard gaat, zal de prikkel van
het leven sterk genoeg werken, om prac-
tisch tot een niet al te sober resultaat te
leiden.

Maar anders wordt dit, zodra zulk een
schoolwezen zich uitbreidt, vaster voet krijgt,
er op bedacht moet zijn, om allerlei krach-
ten aan zich te trekken, en geroepen wordt
om op vergaderingen en in geschriften zijn
rekenenschap te geven van de wijze van han-
delen. Er rijzen dan allerlei paedagogische
vragen. De één wil dezen koers volgen, de
ander een anderen weg inslaan. En dan
natuurlijk komt de vraag naar de beginselen
aan de orde, die bij deze vraagstukken de
beslissing moeten geven.

Men kan dan niet meer volstaan met

goedmoedig practisch in de oude sleus voort
te gaan, maar moet gaan nadenken; om in
zijn nadenken leiding te hebben, moet men
de beginselen opsporen; en zoo komt men
vanzelf voor de groote vraag te staan:
Wat is de zielkunde en wat de daarop ge-
gronde *opvoedkunde*, die onze scholen te
volgen hebben?

Dat nu onze onderwijzers, en daaronder
vroede, trouwe, bejaarde mannen aanvanke-
lijk zoo naïef waren, om bij dit onderzoek
naar Herbart te grijpen en op Herbart af
te gaan, klinkt wel bijna potsierlijk, maar
is toch alleszins begrijpelijk.

Ooze onderwijzers zijn geen gestudeerde
personen. In den Voorhof van den tempel
der wetenschap mogen ze rond zijn geleid,
toch volgen ze in den regel geen hooge stu-
dien. Het laat zich dus zeer wel verklaren,
dat zij op het gebied der zielkunde en der
opvoedkunde, niet aanstands aan het bestaan
van allerlei scholen en richtingen dachten,
en in den waan geraakten, dat er een vaste
zielkunde is, zoals er is een vaste natuur-
kunde, en een vaste scheikunde, althans
wat de beschrijving van de gegevens betreft.

Hierbij komt tweemaal, waar men wel op
dient te letten.

Het eerste is dat onze onderwijzers een
examen bij de Overheid hebben af te leg-
gen, en dat voor deze examens een werk
als van Herbart gangbare munt was. En
ten andere, dat de mannen van hooge studie
onder ons zoo weinig het hoog belang en de
betekenis van de zielkunde en de op-
voedkunde inzagen, dat het een witte raaf
is, zoo ge er eens een enkele vindt, die
b. v. voor het catechetisch onderwijs zich
rekenenschap gaf van het opvoedkundig ele-
ment, dat toch ook daarin schuilt. Gevolg
waarvan was, dat noch in geschriften noch
in de predikatie de hierop doelende vraag-
stukken veel aan de orde kwamen, en onder
de leidende mannen in ons schoolwezen
het gewicht van dit vraagstuk ternauwer-
nood besef werd.

Dit is zoo waar, dat men zelfs in wat
mannen als Groen van Prinsterer, Elout van
Soeterwoude, Mackay, Keuchenius en anderen
schreven en spraken, niet dan na veel
zoekens een enkele uiting zal vinden, die
het alles beslissend gewicht van de prin-
ciplele tegenstelling tusschen de psycho-
logie der wijsgeerte en der Christelijke
school doet uitkomen.

Men valle daarom onze onderwijzers ten
deze niet te hard; en trede met ernst slechts
tegen hen op, die, na op het ondenkbare en
onmogelijke van een zielkunde van Herbart
als uitgangspunt voor een Christelijk onder-
wijs te nemen, gewezen te zijn, zich niet
haasten, dit volmondig te erkennen.

Maar wel is het zaak, dat zoo spoedig
mogelijk ook onzerzijds de zielkunde en
opvoedkundige uitgangspunten, gelijk die uit
de Gereformeerde belijdenis volgen, door
iemand van hooge studie onderzocht, in
het licht gesteld en gepopulariseerd wor-
den. En is dit eenmaal geschied, dan twij-
felen we geen oogenblik, of in de wereld
onzer onderwijzers, zal men de vrucht dezer
studie dankbaar aanvaarden, en van lieverle-
zal de invloed dezer betere beschouwing
ook in het onderwijs merkbaar worden.

Niet allen zullen dan meegaan.

Er zullen er dan ook zijn, die, bij tegen-
stelling zullen gevoelen, het meer met Her-
bart of andere filosofen, dan met de
Gereformeerde belijdenis eens te zijn. Een
richting, die gelijk de Ethische, met Chris-
telijke wol boduurt op wijsgeerig-ongeloovig
stranien, zal zich dan veelver zetten.
Maar juist dit verzet zal dan principieel
worden, en het zal blijken, dat de aanhan-
gers van deze richting, hoezeer ook nog
genietend in vrome mystiek, toch metterda-
ad met de beginselen der Openbaring,
voor wat de wereld des denkens aangaat,
gebroken hebben.

Toch zeggen we dit niet van *alle* onder-
wijzers, die thans met de Ethische Schrift-
beschouwing coquetteeren, en daardoor soms
verre afwijken. Wij althans nemen gaarne de
mogelijkheid aan, dat, wordt eenmaal de
Gereformeerde zielkunde en opvoedkunde,
uit haar eigen beginselen, helder en populair,
maar ook antithetisch ontwikkeld, meer dan
één onder hen zelf schrikken zal van de
gevaarlijke paden, waarop hij afdoelde, en
met oogen, waarvan de schellen afvielen,
weer geuisten zal in de zuiverheid van de
Gereformeerde beginselen.

Zoolang men over en weer tegenover
elkander staat, wel gevoelende dat men het
niet eens is in uiteenlopende sympathieën
koestert, maar zonder dat men in staat is,
duidelijk aan te wijzen, waar het verschil
aan ligt, verloopt men licht in ongenietelijk
debat en in krakelende discussie. De een
wil dan voor den ander niet onder doen,
en heel wat uilen gaan dan voor valken
door.

Dat verhitert, het lokt scherpe woorden
uit, het leidt tot botsingen zonder uitweg.
Maar ziet men eenmaal, op wat wijze zulke
hangende problemen in goede orde en naar
vaste methode tot beslissing zijn te brengen,
dan gaat de onbehaaglijke spanning van de
gemoederen af; men tijgt over en weer aan
degen, ernstigen arbeid; aan alle passie wordt
het zwijgen opgelegd; en het eind is, dat
men met klare, heldere bewustheid in komt
te zien, of men metterdaad bij elkaar hoort,
of wel een verdoelde schuldacht op het
Irenisch erf is.

Calvijns bekeering.

Onder de bezieling die van Prof. Kähler
uitgaat, begint zich aan de Universiteit van
Halle en onder haar leerlingen, weer zekere
voorliefde voor Calvijn te openbaren.
In de *Studien*, een nieuw uitgekomen
reeks van kerkhistorische onderzoekingen,
onder redactie van de hoogleraren Bon-
w